

Planprogram for nasjonal strategi for privatarkiv 2027-2031

1. Bakgrunn og formål

Privatarkivene – arkiver skapt av bedrifter, privatpersoner, foreninger, organisasjoner o.l. - utgjør en vesentlig del av Norges kulturarv, demokrati og rettssikkerhet. De er avgjørende for å forstå utviklingen av det norske samfunnet. Arkiv fra statlig, kommunal og privat sektor utfyller hverandre, og dokumenterer samfunnet fra ulike vinkler og ståsteder. Sentrale politiske styringsdokumenter om arkiv understreker derfor at målet for arkivpolitikken er en helhetlig samfunnsdokumentasjon.

Den nye Arkivlova fra 2026 slår i formålsparagrafen fast at den skal “(..) leggje til rette for at arkiva kan tene som kulturarv, kjelde til historisk kunnskap og grunnlag for forskning, og at allmenta kan ta arkiva i bruk”. Den slår også fast at den skal “(...) òg leggje til rette for bevaring og tilgjengeleggjering av privatarkiv med rettsleg, historisk, kulturell eller vitskapleg verdi.” Likevel er det slik at bevaring av privatarkiv, i motsetning til bevaring av offentlige arkiv, ikke er en lovpålagt oppgave. Virkemidlene i loven gjelder - i all hovedsak - for offentlige arkiver.

Konsekvensen av dette er at privatarkivfeltet er et relativt uregulert felt der det i praksis er opp til hver enkelt privat arkivskaper om deres historie skal bevares for ettertiden eller ikke. Privatarkivene utgjør i dag bare 1/5 av den totale mengden historiske arkiver i norske bevaringsinstitusjoner. Spesielt prekær er situasjonen for de digitalt skapte privatarkivene, der forsvinnende lite er bevart. Tradisjonelt sett har det også vært slik at det har vært relativt tilfeldig hva som er blitt bevart fra privat sektor. Dette har over tid ført til en skjevfordeling i hvilke typer privatarkiver som er tatt vare på og tilgjengeliggjort.

En annen konsekvens er at arbeidet med slike arkiver ofte utføres under uklare rammer, blir nedprioritert og er underfinansiert. Utfordringsbildet knyttet til svake rammebetingelser varierer betraktelig mellom regionene.

For å synliggjøre viktigheten av privatarkivene gikk arkivsektoren i 2015 sammen og utarbeidet den første nasjonale strategien for privatarkiv. Hovedmålene i strategien var at helhetlig samfunnsdokumentasjon skulle sikres, at bevaring av privatarkiv skulle bli tydelig prioritert, at brukerne skulle ha god tilgang til privatarkivene, og at ressursene på feltet skulle utnyttes godt. I oppfølgingen av strategien fikk to satsninger fokus: utvikling av bevaringsplaner og etablering av samarbeid gjennom regionale og nasjonale nettverk for privatarkivarbeid.

10 år etter den første strategien ble lansert er mye oppnådd. Det finnes i dag bevaringsplaner i alle fylker, og et nasjonalt nettverk for privatarkiv er i drift. I de fleste fylker driftes det også regionale privatarkivnettverk.

Samtidig er det mye som gjenstår. Spesielt hvis vi ser på de fire overordnede målene i den første strategien. Den teknologiske utviklingen det siste tiåret har i tillegg forsterket behovet for et mer helhetlig perspektiv i den videre utviklingen av privatarkivfeltet. Med bakgrunn i dette ser Nasjonalarkivet behov for å få på plass en ny og oppdatert privatarkivstrategi som skal stake ut retning og definere ambisjoner i årene fremover.

2. Mål for strategiarbeidet – hva skal strategien bidra til?

Den nye strategien skal gjelde frem til 2031. Strategien skal ikke inneholde *konkrete* tiltak, men legge opp til prioriterte innsatsområder. Den skal fastsette overordnede mål og ambisjoner for privatarkivfeltet, med særlig vekt på å styrke den samla samfunnsdokumentasjonen og synliggjøre privatarkivenes betydning og samfunnsrelevans. Strategien skal utformes slik at den bidrar til å:

1. styrke bevaring og tilgjengeliggjøring av privatarkiv som dokumenterer samfunnets mangfold, med særlig fokus på bevaring og tilgjengeliggjøring av digitalt skapte privatarkiv.
2. styrke rammebetingelsene for privatarkivarbeidet i hele landet, blant annet gjennom å stimulere til hensiktsmessig ansvars- og arbeidsdeling mellom aktørene, bærekraftig finansiering og utviklingsrettede samarbeidsformer.
3. øke synligheten, bruken og samfunnsrelevansen av privatarkivene i forskning, kultur, offentlighet og demokratiutvikling.

3. Tema og problemstillinger som skal utredes i strategiarbeidet

Arbeidsgruppen som skal jobbe med strategien skal i all hovedsak sammenstille og bruke eksisterende kunnskap som grunnlag for analyse og utforming av strategien. Ved behov skal gruppen hente inn ny kunnskap.

Relevante kilder til kunnskap og datagrunnlag finnes for eksempel i:

- Arkivstatistikken
- Bevaringsplaner og samhandlingsplaner som er utarbeidet i de ulike fylkene
- Andre regionale kunnskapsinnhentinger og analyser, eks. regionalt planverk og strategier
- Rapport fra Utvalget for bevaring av digitalt skapt dokumentasjon (2023)
- NOU 2019:9 – Fra kalveskinn til datasjø
- Rapporter fra SAMDOK-prosjektet (2013-2017)

Arbeidsgruppen skal utarbeide en kort oppsummering av status for privatarkivbestanden nasjonalt pr. 2026, i tillegg til å vise utviklingen på feltet de siste 10-15 årene.

Arbeidsgruppen skal i tillegg beskrive den overordnede ansvars- og arbeidsdelingen i sektoren i dag - herunder de ulike aktørenes virkemidler.

Videre skal arbeidsgruppen gå dypere inn i utfordringsbildet for privatarkivfeltet i dag. Gruppen skal se på rammebetingelsene for feltet – med særlig fokus på regionale forskjeller i eksempelvis organisering (inkl. ansvars- og arbeidsdeling), finansiering, infrastruktur og ressurs- og kompetansesituasjon. Gruppen skal også beskrive og drøfte tilgangen til relevante verktøy, fellesløsninger, metodikk og standarder knyttet til både analogt og digitalt privatarkivmateriale.

4. Prosess og organisering

Prosjekteier

Nasjonalarkivet

Prosjektleder

Nasjonalarkivet, med ansvar for koordinering, faglig ledelse og sekretariat.

Styringsgruppe

Ca. 4 digitale møter i løpet av 2026 og våren 2027

- Nasjonalarkivet
- Fylkesdirektørkollegiet for kultur
- Arkivforbundet
- Norges museumsforbund
- Nasjonalbiblioteket

Arbeidsgruppen

Månedlige digitale møter, evt. også 1 fysisk møte, i løpet av 2026 og våren 2027.

- Arkivforbundet – tre representanter
- Norges museumsforbund – en representant
- VID Misjons- og diakoniarkivet – en representant
- Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek – en representant
- Nasjonalbiblioteket – en representant
- Kommunale/fylkeskommunale arkivinstitusjoner - to representanter

Annen medvirkning

Strategiarbeidet skal være bredt forankret og inkluderende. Arbeidsgruppen skal bruke allerede eksisterende nettverkssamlinger, fora og konferanser for å informere og få innspill til arbeidet. Det vil ikke avholdes egne samlinger og møter om strategien, eks. egne innspillmøter.

Utkast til strategi vil bli sendt for innspill til:

- Fylkeskommunene
- Arkivforbundet
- Norges museumsforbund
- Medlemmer nasjonalt nettverk for privatarkiv (etter liste)
- Medlemmer de regionale nettverkene for privatarkiv (etter liste)
- Medlemmer samisk arkivnettverk (etter liste)
- Fylkesdirektørkollegiet for kultur
- KS kommunenettverk kultur

- Foreningen INIO
- Slekt og data
- Kulturdirektoratet
- Nasjonalbiblioteket
- Andre relevante høringsinstanser

Fremdriftsplan 2026-2027

Fase	Aktivitet	Tidspunkt
Høring planprogram	Utkast til planprogram sendes på høring	Mars-april 2026
Oppstart	Etablering av prosjekt, oppstart av styringsgruppe og arbeidsgruppe, høringsoppsummering og godkjenning av endelig planprogram	Mai-juni
Kunnskapssammenstilling	Beskrivelser, kartlegging og analyser	Juni-oktober
Utforming av strategiforslag	Utforme mål, ambisjoner og innsatsområder	Oktober-november
Høring strategi	Utkast til strategi sendes på høring	Desember-mars
Ferdigstille strategi	Høringsoppsummering og bearbeiding av strategi	Mars-april
Godkjenning	Styringsgruppe godkjenner strategi	April-mai
Lansering av strategi	Publisering, nyhetssak, SoMe	Mai 2027